

Skovoroda și Grădina cânturilor divine

Anamaria GAVRIL

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

anahert@yahoo.com

Abstract: The article surveys Grigori Skovoroda's first volume of poetry entitled *The Garden of Divine Chants* (1769). The collection of the most prominent representative of the Ukrainian baroque movement contains thirty chants of different kinds. Among them we will recognise poetic forms such as ode, satire, nature poetry, meditation, but also “songs” of joy and sadness. The latter forms are deeply marked by Christian thought and sensibility on one hand, and Ukrainian folk poetry on the other.

Keywords: *Ukrainian poetry, Grigori Skovoroda, baroque, Christian philosophy.*

În istoria literaturii ucrainene Grigori Skovoroda s-a afirmat ca fabulist, prozator și poet, fiind considerat cronologic, primul liric ucrainean. Unii critici literari afirmă, din perspectiva pragmaticei literare, că fabulele și poeziile i-au făcut filozofia mai accesibilă pentru cititorul epocii sale.

De regulă, se consideră că realizarea supremă a creației literare skovorodiene o constituie poezia, căreia scriitorul îi consacră și cea mai lungă perioadă de timp (1750-1780). Primele poezii scrise încă în Pereiaslav, figurează în culegerea *Grădina cânturilor divine*, alcătuită în 1769. Unele dintre aceste texte au fost scrise în limba latină, însă majoritatea sunt redactate în limba ucraineană și limba rusă. Culegerea cuprinde treizeci de „cântece” de factură diferită. Între ele vom recunoaște forme poetice ca oda, satira, poezia naturii, meditația, dar și „cântecul” de bucurie și tristețe. Ultimele forme sunt profund marcate de gândirea și sensibilitatea creștină, pe de o parte, de poezia populară ucraineană, pe de altă parte. Cât privește forma odei, a satirei și a fabulei de un real folos în comentarea lor ne-au folosit studiile Magdalenei Lazlo *Un motiv horatian la Skovoroda, Kotlearevski, Șevcenko. Contribuții la problema evoluției curentelor în literatura ucraineană și Skovoroda și tradiția esopică*. Pornind de la unele idei enunțate aici, ducem mai departe unele sugestii interpretative pe care le amplificăm sau le aprofundăm.

Deși îl admira mult pe Horațiu, Skovoroda nu a fost ceea ce s-ar putea numi un poet horatian. Acest spirit baroc, ascetic și intransigent, zbuciumat și mistic nu putea să adopte atitudinea imperturbabilă a omului care se încheie în el ca într-o cochilie, nici să împărtășească sentimentul lui Horațiu că aparține unei elite spirituale, sentiment exprimat de poetul latin în dictonul „Odi profanum vulgum te arceo” repetat, sub diverse forme, în poezia lui. Pentru

poetul ucrainean, ca și pentru Sf. Augustin, sufletul omenesc este un abis, setea sa de absolut neputând fi potolită cu nimic pământesc. Așadar, Skovoroda nu putea elogia bucuriile trupului, vinul și iubirea, concretizare a celebrului dicton horatian „Carpe diem!”. Comportamentul lui social se caracteriza mai curând printr-un puternic atașament față de oamenii simpli. Totuși, îi erau apropiate câteva din atitudinile lui Horațiu. Fugea, în aceeași măsură ca și poetul latin, de agitația vieții publice, căutând liniștea, „aurea mediocritas”, și îl obseda ideea morții nivelatoare. Aceste motive se întâlnesc în câteva din odele lui Horațiu. Pentru a da o formă vie, concretă ideilor sale, poetul latin a înfățișat în unele scrieri o serie de tipuri omenești caracterizate prin goana după bogății și onoruri, preocupări ce i se par deșarte. Tipurile acestea nu au fost create de Horațiu, ci împrumutate de el din satirele lui Menippos și din diatribele lui Bion din Boristhene, adică din scrieri de popularizare a filozofiei cinice și epicureice. Pentru prima dată însă tipurile respective capătă pregnanță cunoscută tocmai în creația lui Horațiu. Și nu e întâmplător că două din operele horatiene care tratează această temă, *Oda I* din Cartea I și *Oda XVI* din Cartea a II-a, l-au impresionat pe Skovoroda în mod deosebit.

Un efect al acestei admirații este *Cântul 24* din *Grădina cânturilor divine*, prezentat de autor ca o tălmăcire după *Oda a XVI-a* horatiană, *Otium divos rogat* și din cartea II, *Oda XVI, De animi tranquillitate*. Tălmăcirea ucraineană este mai curând o adaptare, căci conține câteva elemente noi de transpunere și de interpretare. Ca elemente re-creatoare putem aminti acordarea textului odei cu câteva aspecte din realitatea contemporană lui Skovoroda. Astfel, traci din original au fost înlocuiți cu turcii, iar mezii cu chinezii, filosoful ucrainean traducând „*Otium divos rogat in patenti / prensus Aegaeo, simul atra nubes / otium bello furiosa Thrace, / otium Medi pharetra decori*” (Horatius 1980: 166-168) (*Liniște în largul Egeii cere / zeilor năierul când norii negri / liniște cer traci nebuni la luptă / liniște și mezii gătiți cu tolbe*) prin „просит покоя в войне турчин бишен / И красным луком китаец обвышен” (Сковорода т. 1, 1994: 72) (*liniște cere-n război turcul sălbatic / Iar chinezul poartă un arc roșu*) Consulii din textul latin sunt și ei înlocuiți cu puterea țarului: „*Non enim gazae neque consularis / summovet lictor miseros tumultuos*” (Сковорода т. 1, 1994: 72) (*Nici comori și nici consularul lictor / zbuciumele triste nu scot din minte*) „Не бо царська власть / усмирят души бедны волны” (Сковорода т. 1, 1994: 72) (*nici puterea țarului / nu potolește valurile sufletului*). Ca elemente interpretative cităm transpunerea versurilor:

Vivitur parvo bene, cui paternum
splendet in mensa tenui salinum. (Horatius 1980: 168-169)
(*Bine poți trăi cu puțin, pe masa-ți
de lucește solnița pârintească.*)

Fiind vorba de un detaliu al vieții romane, păstrarea ca un bun prețios în casele mai modeste a solniței de argint care trecea din tată în fiu și împodobește masa, Skovoroda s-a gândit să releve doar semnificația detaliului prin următoarele versuri:

Сладка покоя нищета ест маты
Где лишних в доми вещей не видати. (Сковорода т. 1, 1994: 72)
(*O liniște dulce trebuie să aibă sărăcimea
În casa cărora nu se văd obiecte inutile.*)

Întâlnind la Horațiu epitetul *aeratas*, care se referă la tridentii cu capete de bronz de pe corăbiile militare, Skovoroda a dedus că poetul latin avea în vedere pregătirea pentru o călătorie mai lungă pe mare, interpretare pe care o întâlnim și la exegeții de azi. În consecință, în tălmăcirea sa apar versurile:

За тобою ген вітрила розгорнули кораблі,
Щоб могли тебе ті крила на чужій знайти землі. (Сковорода т. 1, 1994: 72)
(*În urma ta acolo departe corăbiile și-au ridicat pânzele,
Ca să poate acele aripi să te găsească pe pământ străin.*)

Pentru:

Scandit aeratas vitiosa naves
Cura nec turmas equitum relinquuit. (Horatius 1980: 168-169)
(*Grija rea în navei ferecate urcă
Nici oștiri călări nu o lasă-n urmă.*)

Ideea centrală din odă care are o valoare general umană și deci nu necesită nici un fel de modernizări este redată destul de exact.

Laetus in praesens animus quod ultra est. (Horatius 1980: 168)
(*Vesel de prezent, ce va fi pe urmă*)

Будь сит тим что ест, не печись на утро -... (Сковорода т. 1, 1994: 72)
(*Satură-te cu ceea ce ai, nu găti pentru dimineață - ...*)

oderit curare et amara lento (Horatius 1980: 168)
(*grija nu purta, iar necazu-mbună-l*)

Потишійан смихом твою горесть мудро (Сковорода т. 1, 1994: 72)
(*Înveselește-ți înțelept cu râsul grijile tale*)

temperet risu: nihil est ab omni (Horatius 1980: 168)
(*cu domol surâs: fericit în toate*)

Знай, что ничто же совсем ест блаженно (Сковорода т. 1, 1994: 72)
(*Să știi că nimic nu este fericirea în întregime*)

parte beatum. (Horatius 1980: 168)
(*nu este nimeni*)

Но с злим смешенно. (Сковорода т. 1, 1994: 72)
(*Dar cu răul se face de râs*)

Skovoroda a căutat să respecte, pe cât a fost posibil, metrica originalului; deoarece o limbă modernă nu-i permitea opoziția silabelor lungi și scurte, el a acceptat convenția impusă de poezia silabică poloneză care a influențat arta versului din Ucraina în secolele XVII-XVIII. Echivalența dintre

silaba lungă din metrul antic și silaba accentuată (din ucraineană) este de dată mai recentă, fiind legată de evoluția versului silabotonic.

Am amintit mai sus că însuși Skovoroda prezintă *Cântul al 24-lea* din *Grădina cânturilor divine* drept o tălmăcire a *Odei a XVI-a* din cartea II a *Odelor* lui Horațiu, însă chiar primul contact cu structura de suprafață a acestei opere horațiene ne sugerează că diferențele sunt destul de mari. Oda lui Horațiu are zece strofe a câte patru versuri, iar versurile au câte 11 silabe, afară de ultimul, care are 5. Versiunea lui Skovoroda se compune din 10 stihuri, versurile având 15/8 + 7/silabe.

Versiunea se îndepărtează sensibil de original și ca modalitate de dezvoltare a structurii tematice. Dacă în transpunerea analizată mai sus autorul mergea pe linia găsirii unor echivalențe semantice sau funcționale, căutând să păstreze însăși exemplul, în cazul de față numărul exemplurilor e cu mult redus și ordinea lor e cu totul schimbată. În plus, în textul lui Skovoroda, se introduc pe nesimțite idei și motive din alte opere horațiene, cum ar fi reminiscentele din *Oda I a Cărții a III-a*.

...omnum reducent: somnus agrestium
lenis virorum non humiles domos
fastidit umbrosamque ripam
non Zephyris agitata Tempe.

Desiderantem quod satis est neque
tumultuosum sollicitat mare
nec saevus Arcturi cadentis
impetus aut orientis Haedi. (Horatius 1980: 180)

(*somn nu-i aduce, dulcele somn voios
să stea-n coliba unor plugari sărmani,
pe malu-umbrit al unei ape
sau pe-o vâlcea de Zefiri bătută.*)

*Cel care cere cât i-e de-ajuns, nu e
Îngrijorat de volbura de pe mări
când furtunos apune-Arcturus
sau când răsare pe boltă Iedul.)*

și

Мабуть, там живуть печалі, де велично – пишний дім,
А в малому менше жалю, як є все потрібне в нім.

Бо ж печаль ускрізь лігає, по землі та по воді,
Швидше блискавок ширає, знайде і в добрі, й біді.

Жартом треба смуток бити, будь в житті, як Бог подав. (Skovoroda т. 1, 1994: 72)

(*În casa cea bogată și mare viețuiește, poate, necazul
În casa cea mică – s mai puține necazuri, dacă au ce le trebuie.
Necazurile zboară pretutindeni pe pământ și pe ape
Se răspândesc mai iute decât fulgerul, găsindu-te în bogăție sau în sărăcie.
Necazul trebuie învins prin glume, în viață fii cum ți-a dat Dumnezeu.)*)

Dacă luăm în considerare particularitățile poeziilor lui Skovoroda inspirate din odele lui Horațiu, vom constata că acestea constau în modernizarea exemplelor, în tendința spre generalizare, precum și în contaminarea motivelor din diverse opere ale poetului latin. Și să nu uităm că, totuși, Skovoroda aparține secolului al XVIII-lea. Gândirea lui e, de asemenea, raportată la secolul în care a trăit. De pildă, putem afirma cu certitudine că cea mai cunoscută din creațiile poetului ucrainean, *Cântul* al 10-lea din culegerea *Grădina cânturilor divine*, este de fapt o prelucrare a *Odei I* din Cartea I *Lui Mecena* a lui Horațiu. Fiind vorba de o poezie care a avut un mare răsunet, o reproducem în întregime, pentru a facilita o analiză comparativă:

Всякому місту звичай, права,
Всяка тримає свій ум голова,
Всякому серцю любов своя є,
Всякому горлу до смаку своє,
А я у полоні одних лиш дум,
Одне непокоїть тільки мій ум.

*(Orice lucru-și are un tâlc și o menire;
Orice cap își are mintea sa;
Fiecare inimă își are iubirea sa.
Fiecare gât are gustul său
Ce ne mânie, iată, pe acest pământ
Mă frământă—ntruna doar un singur gând.*

Панські Петро для чинів тре кутки,
Федр-купець обдурити прудкий.
Той зводить дім свій на новий манір,
Інший гендлює, візьми перевір.
А я у полоні одних лиш дум,
Одне непокоїть тільки мій ум.

*Petro lustruiește ungherele bisericești pentru funcții
Fedr precupețul este iute la păcăleli
Cutare-și zidește casa cum îi place,
Cutare, datornic, noi datorii face.
Ce ne mânie, iată, pe acest pământ
Mă frământă—ntruna doar un singur gând.*

Той безперервно стягає поля,
Той іноземних завозить телят.
Ті на ловецтво готують собак,
В цих дім як вулик, гуде від гуляк,
А я у полоні одних лиш дум,
Одне непокоїть тільки мій ум.

*Unul încropește lacom moșii noi,
Altul târguiește tot vite de soi
Câini de vânătoare cutare prășește,
La cutare casa de oaspeți vuiește.
Ce ne mânie, iată, pe acest pământ
Mă frământă—ntruna doar un singur gând.*

Той панегірик спітає з брехні,
В лікаря мертві ідуть в підрядні.
Туза картяр і шанує, й честить
В позов Степан, як на свято, біжить.
А я у полоні одних лиш дум,
Одне непокоїть тільки мій ум.

*Acela își face predici din minciuni,
La doctori morții merg pe locul doi.
Cartofoarul caută asul și îl cinstește
Iar Stepan fuge la orice chemare ca la o sărbătoare.
Ce ne mânie, iată, pe acest pământ
Mă frământă—ntruna doar un singur gând.*

Ладить юриста на тон свій права,
З диспуту учню тріщить голова,
Тих непокоїть Венерин амур,
Всякому голову крутить свій дур.
В мене ж турботи лише одні,
Щоб безрозумно на вмерти мені.

*Judele învârtește legea cu îndrăzneală,
Pe student îl doare capul de toceală,
De amor cutare, vita, umblă sui,-
Adică, tot omul cu prostia lui.
Ce ne mânie, iată, pe acest pământ
Mă frământă—ntruna doar un singur gând.*

Знаю, що смерть, як коса замашна,
Навіть царя не обійде вона,
Байдуже смерті, мужик то чи цар,
Все пожере, як солону пожар.
Хто ж бо зневажить страшну її сталь?
Той, чия совість, як чистий кришталь.

*Știu, că moartea este ca o coasă care te taie
Ea nici pe rege nu-l ocolește
Morții îi este indiferent dacă e țaran sau lege.
Devorează totul ca focul pe paie.
Cine poate să-i desconsidere oțelul cumplit?
Acela a cărei conștiință este curată precum cristahul.)*

(Skovoroda т. 1, 1994: 57-58)

Comparând cu începutul *Odei 1* din cartea I a odelor lui Horațiu.

Maecenas atavis edite regibus,
o et praesidium et dulce decus meum,

sunt quos curriculo pulverem Olympicum
collegisse iuvat metaeque fervidis
evitata rotis palmaeque nobilis
terrarum dominos evehit ad deos;

hunc si mobilium turba Quiritium
certat tergeminis tollere honoribus;
illum si proprio condidit horreo
quicquid de Libycis verritur areis.

Gaudentem patrios findere sarculo
agros Attalicis condicionibus
nunquam demoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.

Luctantem Icaris fluctibus Africum
mercator metuens otium et oppidi
laudat rura sui; mox reficit rates
quassas indocilis pauperiem pati.

(Horatius 1980: 70-71)

*(Mecena, din tulpină de mari strămoși născut,
tu care mi-ești și dulce podoabă, mi-ești și scut,*

*sunt unii care-și află plăcerea cea mai mare
tot praful din arenă stârnind la alergare
și, ținuta ocolind-o cu roți înfierbântate,
de capătă cununa, sunt zei, stăpâni a toate;*

*acesta e ferice când gloata schimbătoare
se-ntrece să-l înalțe la treapta cea mai mare;
acestălalt, când are hambarele lui pline
cu grâul lor tot ce-n Roma din Libia ne vine.*

*Pe cel căruia-i place ogorul părintesc
Cu sapa să-l brăzdeze, să-i dai chiar rang regesc
Și tot nu-l faci să taie, pe-o navă cipriană,
A mării Mirtoene întindere vicleană.*

*Fricos, neguțătorul slăvește tihna care
Domnește pe întinsul natalelor ogoare,
Atâta timp cât vântul cu mările se luptă;
Apoi, setos de-avere, își drege nava ruptă.)*

Constatăm că întâlnim în textul lui Skovoroda o largă tipologie ce caracterizează veacul său: carieriști ce zăbovesc în anticamerele potentatilor, negustori care înșeală la măsurat, proprietari care caută să imite construcții moderne sau care înoată în datorii, moșieri care acaparează pământuri sau cresc vite de rasă străină, dreseză câini de vânătoare sau își petrec viața în ospete, magistrați care aplică legile după bunul lor plac, studenți preocupați de discuții sterile, afemeiați, poeți autori de panegirice, medici nepricepuți, cartofori și tineri însetați de gloria militară. La Horațiu, în *Oda I* din Cartea I, ne întâmpină iubitori ai lucrurilor din întrecerile sportive, ambițioși, proprietari de pământuri dornici să-și sporească averile, negustori care străbat neobosit mările în căutare de câștig, iubitori de băutură și de vânătoare, cei cărora le plac războaiele blestamate de mame. În ciuda deosebirilor de ambianță și epocă, tipologia elaborată de cei doi poeți este asemănătoare.

Surprinzătoare este consecvența cu care Skovoroda a căutat să eludeze concluzia la care ajunge poetul atât în *Oda XVI* a Cărții a II-a, cât și în *Oda I* a Cărții I. Numai în traducerea, destul de fidelă, din scrisoarea către Kovalinski găsim afirmată ideea horațiană a superiorității poetului față de alți oameni, lipsiți de darul muzelor. Dar și acolo „vulgus” e înlocuit prin „mip” (lume). Disprețul față de vulg era o idee inacceptabilă pentru poetul ucrainean, solidar cu poporul, în schimb, tipic pentru el este disprețul față de „lume”, și „lumesc”, idee de sorginte creștină. Așa se face că respectiva concluzie a lui Horațiu din *Oda XXIV* se transformă la poetul ucrainean în contrariul ei: „Жеребок мій з бідняками, та Бог мудрості дав пай” (Сковорода т. 1, 1994: 73) (Sortii mi-au fost cu săracii, dar Dumnezeu mi-a dat o parte de înțelepciune); tot așa în

Cântul 10 nu vom mai întâlni nimic similar cu finalul *Odei horațiene*: „Quod si me lyricis vatibus inseres, / sublimi feriam sidera vertice” (*Iar dacă-o să mă numeri cu ai lirei barzi măiaștri, / cu fruntea, de mândrie, mă voi lovi de aștri*). Skovoroda nu își manifestă în nici un chip mândria de a fi poet, el nici măcar nu se definește ca atare. Superioritatea sa față de alții constă în conștiința curată care-i permite să nu se teamă de moarte.

Ideea morții care nu distinge între sărac și bogat apare deseori la Horațiu. O găsim, de pildă, în *Oda IV* din cartea I:

Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
Regumque turre. O beate Sesti... (Horatius 1980: 78)
(*Moartea palidă lovește cu piciorul și-n bordeie
de săraci, ferice Sestiu, și-n palatele regești*)

precum și în *Oda XVIII* din Cartea a II-a:

Quid ultra tendis ? aequa tellus
pauperi recluditur
regumque pueris nec satelles Orci... (Horatius 1980: 174)
(*De ce să năzuiești prea sus? Pământul
e deschis săracilor
ca și copiilor de regi,
slujbașul Orcului napoi, pe bani...*)

Skovoroda a fost influențat de asemenea versuri atunci când a scris *Cântul 10*. Însă ce aduce el nou față de Horațiu este concepția pur creștină a morții, ca prilej în care se pun în balanță faptele oamenilor. Ceea ce poetului latin îi pare o preocupare efemeră și deșartă, lui Skovoroda i se arată ca faptă de o extremă gravitate care angajează soarta omului dincolo de mormânt, deci în eternitate. Schimbându-se ponderea concluziei, devine necesară și o altă compoziție a operei.

Horațiu este un reprezentant al clasicismului antic, al epocii de aur a literaturii latine. Epoca aceasta absorbise experiența literaturii eline, inclusiv a epocii alexandrine, devenind stăpână pe un mare cult al formei. Poezia lui Horațiu, autorul unei „*Ars poetica*”, este o creație de un deosebit rafinament. Astfel în *Oda I* a Cărții I vom întâlni, alături de priceperea în zugrăvirea imaginilor, un deosebit echilibru al compoziției. Skovoroda este mai puțin preocupat de ultimul aspect al poeziei horațiene, pentru că el aparține unei epoci care a cultivat excesivul și o mai mare libertate în elaborarea formei.

În Ucraina secolelor XVII și XVIII înflorește curentul baroc, ajuns aici prin filieră poloneză. Skovoroda este ultimul și cel mai de seamă reprezentant al acestui curent în literatura ucraineană. Pentru periodizarea poeziei barocului ucrainean, în acest studiu, am acceptat ca ipoteză de lucru periodizarea făcută de D. Cijevski, profesor la Universitatea din Heidelberg, care-l consideră pe Skovoroda exponent al barocului târziu (Tschizewskij 1968: 317-326).

Elementele de paralelism sintactic, prezente la Horațiu în mod firesc, în conformitate cu preceptele retoricii antice, sunt potențate simțitor de Skovoroda, care conferă pronumelui un rol și mai important decât cel pe care-l avea la Horațiu în configurarea compoziției unei poezii. Astfel, la Skovoroda

anafora sintactică, bazată pe recurența pronumelui nehotărât *всякий* (*fiecare*) care alternează cu pronumele nehotărât *мой* și *цей* „acela”, „acesta” reprezintă una din inovații. Aceste pronume se opun în fiecare strofă pronumelui personal, persoana I dativ, care nu mai este folosit anaforic, ci integrat într-o propoziție coordonată, precedată de conjuncția adversativă „iar”. Schema opozițiilor în același Cânt al X-lea din *Grădina cânturilor divine* ar fi deci:

Strofa I Anaforic *всякий* X 4, a X 2
Neanaforic *мне* X 2 Strofa a 2-a Anaforic 2 nume proprii, *мой* X 2, a > < 2
Neanaforic *мне* X 2 Strofa a 3-a Anaforic *мой* X 2 *цей* X 2, a X 2
Neanaforic *мне* X 2

În strofele următoare, dispoziția nu mai e atât de simetrică, însă se impune prin inerție în subtext și revine în mod sporadic și într-o formă explicită. Astfel, refrenul din strofa a 4-a reprezintă elementul de variație al recurenței refrenului în poezie, păstrând însă schema sa pronominală, iar în ultima strofă, deși apare apostrofa către moarte exprimată gramatical prin trecerea la pronumele de persoana a doua, în ultimul vers revine pronumele demonstrativ *мой*:

Той панегірик сплітає з брехні
В лікаря мертві ідуть в підрядні.
Туза картяр і шанує, й честить
В позов Степан, як на свято, б'житьь.
А я у полоні одних лиш дум,
Одне непокоїть тільки мій ум. (Сковорода т. 1, 1994: 73)

Dacă Horațiu folosea, și aceasta nu consecvent, pronumele pentru a sublinia un anumit raport dintre „exempla”, Skovoroda extinde folosirea pronumelui la sublinierea continuă a contrastului dintre el și ceilalți. La Horațiu, pronumele de persoana I apărea în acest rol o singură dată în final. Procedând așa, Skovoroda creează o încordare internă în poezie, o permanentă ciocnire dintre două planuri diferite, dintre două mentalități diferite, subliniindu-se valoarea mesajului poeziei. Această particularitate semantico-morfologică își găsește un corespondent în compoziția operei. Spre deosebire de oda lui Horațiu, unde tema se desfășoară liber, printr-o înșiruire de exemple încheiate la urmă prin exemplul poetului însuși, la Skovoroda întâlnim o segmentare, fiecare segment având un refren prin care, planul eu-lui și al non-eului se opun în cadrul fiecărei strofe.

Dacă *oda* lui Horațiu prezintă o desfășurare discursivă, în *cântul* lui Skovoroda predomină elementul dramatic realizat prin procedeul de suspensie; în primele trei strofe refrenul indică doar faptul că poetul e preocupat de ceva, dar nu se spune de ce anume, răspunsul fiind abia în refrenul din strofa a IV-a. Ultima strofă e dramatică, datorită alternării propozițiilor exclamative și interogative. Versificația *Cântului 10* nu e echivalentă celei din *oda* lui Horațiu, care i-a servit drept model poetului ucrainean. Poezia lui Skovoroda este alcătuită din versuri în structura cărora intră trei dactili și o silabă accentuată, având o rimă masculină. De aceea, G. Sidorenko consideră că poezia face parte

din acele opere ale lui Skovoroda în care poetul depășește cadrele silabismului, reușind să creeze o poezie silabo-tonică, adaptată spiritului limbii ucrainene moderne. În ceea ce privește stilul, *Cântul 10* este caracteristic epocii în care a fost scris. În timp ce la Horațiu vom întâlni o limbă aleasă, la Skovoroda remarcăm un amestec de stiluri, procedeu atât de tipic barocului. E suficient să observăm doar cum vorbesc cei doi poeți despre moarte. În timp ce Horațiu folosește un limbaj eufemistic, cu referiri mitologice sau apelează la un epitet grav, „pallida mors”, Skovoroda prezintă moartea caricatural, în spiritul artei medievale, cu o „coasă în mână”, pe care „scuipă” cel ce-o disprețuiește.

Skovoroda era foarte preocupat să mențină echilibrul dintre general și particular și de aceea cazurile particulare sunt expuse laconic, prin propoziții conținând numai un subiect, un predicat și un complement direct, iar elementul generalizator este introdus dinafară, prin pronume nehotărâte și expresii aforistice. Acolo unde la Horațiu avem o frază complexă, la Skovoroda întâlnim o singură propoziție interogativă: „Cine scuipă pe oțelul ei al (coasei) ascuțit?” Ultima strofă din *Cântul 10* este scrisă la persoana a II-a și reprezintă o apostrofă. Însă adresarea se face către o noțiune abstractă personificată, către moarte, și, în consecință, poetul trece pe nesimțite în penultimul vers la persoana a III-a, cu care se încheie poezia.

Corespunzătoare gustului și mentalității vremii, opera lui Skovoroda s-a bucurat de un extraordinar ecou. M. Kostomarov relatează că țărani adunați la iarmaroace în jurul unui cântăreț orb plângeau la auzul acestui text. Poeziile care compun culegerea de cânturi a lui Skovoroda încep de regulă cu unul sau mai multe citate din Biblie, în consens cu tema operei respective. Skovoroda, care, cum s-a văzut, era un adept al interpretării alegorice și, mai ales, simbolice a Biblie, atribuie adesea sensuri cu totul neașteptate acestor pasaje, rupte din contextul operei originale. Un exemplu, despre care am vorbit anterior, *Cântul 10* are drept epigraf versetul 21 din capitolul 14 al Cărții Înțelepciunii, în care fiul lui Sirah spune: „Блажеш муж, що в премудрості помре і що в розумі своїм повчається святині” (Сковорода т. 1, 1994: 57) (Fericit este bărbatul care întru înțelepciune se va sfârși și care va vorbi cu pricepere). În manuscrisul care a aparținut lui Kovalinski, *Cântul 10* are un titlu latin cu caracter aforistic. *Solum curo feliciter mori*. Dictonul subliniază preocuparea de bază a poetului: grija pentru căile individuale de mântuire a sufletului, de dobândire a fericirii.

Odele lui Horațiu au la bază scepticismul filozofic al Antichității. Cânturile lui Skovoroda suprapun pe acest fond o morală și o filozofie creștină, bazată pe ideea deșertăciunii deșertăciunilor și pe apelul patetic „memento mori!”.

BIBLIOGRAFIE

- Сковорода 1994: Григорій Сковорода, *Твори у двох томах*, т. 1, 2, Київ, АТ „Обереги”.
Horatius 1980: HORATIUS, *Opera omnia*, București, Editura Univers.
Tschizewskij 1968: D. Tschizewskij, *Skovoroda – Gogol*, în „Welt der Slaven”, nr. 3, pp. 317-326.

